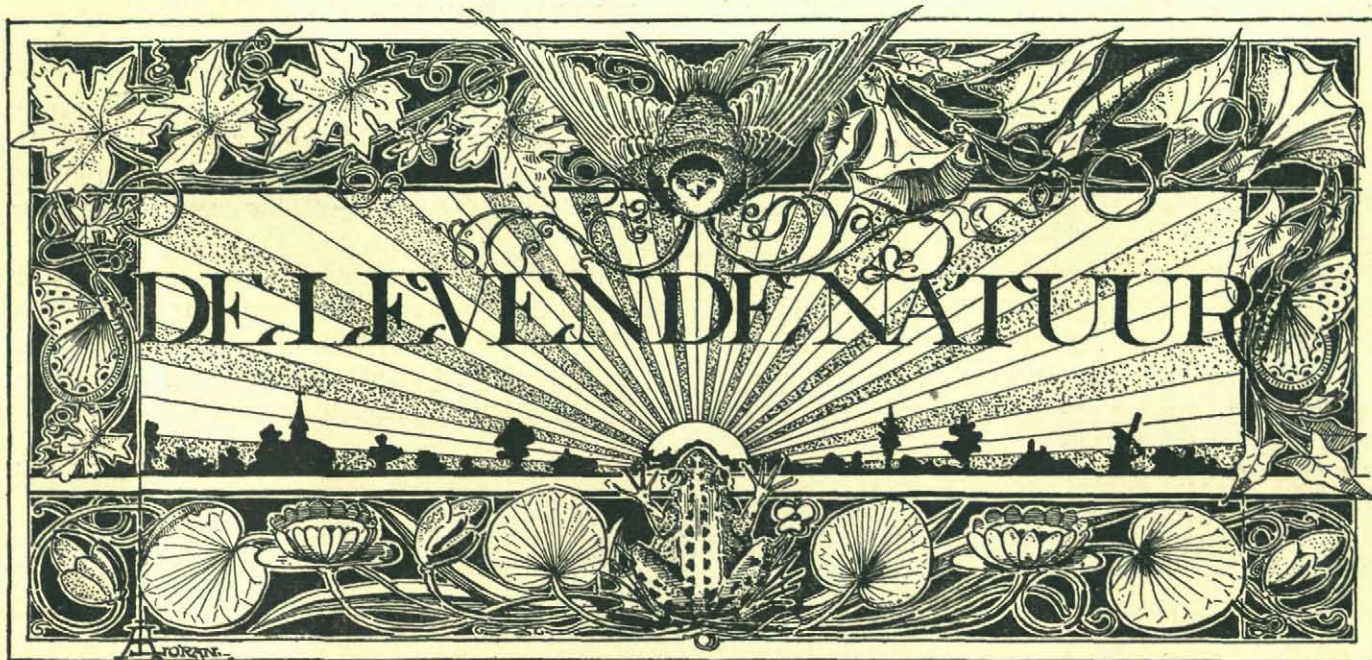

REDACTIE:

E. HEIMANS EN JAC. P. THIJSSSE.

ADRES DER REDACTIE: ROZENGRACHT 63.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

Prijs per jaar f 3.60.

AVONDKLANKEN IN DE DUINEN.

Geitenmelker op een boomtak.

Er zijn weinig dingen in de wereld, waaraan ik meer hekel heb dan aan aardappelvelden in de duinen; maar voor één zoo'n akker maak ik een uitzondering. 't Is de zoogenaamde Zanderij bij Castricum; een heele lap, stellig een paar kilometer in 't vierkant, is met aardappelen bebouwd, hier en daar gevarieerd door een hoekje erwten of veldsla. Die zanderij, of eigenlijk die groote vlakke door afzanding van de duinen ontstaan, ligt alleen tegen 't Oosten geheel open; daar wordt ze afgesloten door de spoorlijn naar Heilo, geflankeerd door een breede sloot met heel mooie waterflora; de sloot heet in de wandeling de Beek, een naam, die waarschijnlijk dagteekent uit beweeglijker dagen; ik heb maar hoogst zelden iets, dat op strooming lijkt, in 't water kunnen bespeuren.

Tegen de westgrens van de groene vlakke liggen

heerlijke sappige duinboschjes; berken, eiken en beuken, wilde sneeuwballen, met braam- en allerlei wilde rozestruiken er tusschen.

De Noord- en Zuidzijde vormen twee uitlopers van de duinen, die tot op een honderd pas van de beek reiken. De noordelijke toppen, vlak bij de spoorlijn, halen een kleine veertig meter, wat voor een duin al heel wat is; je kijkt over de Alkmaarder Meer heen en ziet met gemak de blikkerende blinkers van de Bergerduinen, op drie uur afstand.

De zuidelijkste uitlooper blijft veel lager, het uitzicht is er niet zoo ver, maar mooier; vooral de hooge begroeide duinenstoet aan de overzijde van de vlakke teekent gevoelige lijnen op de lucht. Daar, op de helling van die lage duinen, was van dezen zomer mijn liefste plekje; vlak tegen den bovenrand had ik mijn nestje gemaakt, midden in koekoeksbloemen, wintergroen en allerlei fijne duingrassen.

Meestal kon ik eerst tegen den avond mijn plekje gaan opzoeken. Wat lag de zanderij dan aandoenlijk stil en rustig mooi tusschen de heuvels; geen mensch of dier meer aan 't werk; de breede, rechte karrewegen niets dan een onafgebroken bloemenstreep; de smalle greppels vol waterplanten; tusschen het donkere loof op den bodem overal roode en bleeklila stippen: klapprozen en groote wilde papavers.

In Juni, als 't eerst tegen tien goed donker

werd en dan de schitterende luchten kwamen opzetten, die wij toen geregeld hadden — misschien wel een souvenir van Martinique, — als de noordwesterhemel in vuur en vlammen stond, en een bleeke goudgloed langzaam doordrong diep in het donkergroen vloerkleed daar beneden, zooals een vocht een vloeipapier doordrenkt — dan was het een heerlijkheid daar te liggen in de lichtblonde duinen, uit te rusten van de dagtaak in de stad, een genot zoo groot, dat ik op 't oogenblik er al weer naar hunker, en 't is nog niet eens heelemaal winter.

We lagen dan allen stil te kijken naar de zon, die gaat zinken tusschen twee duintoppen, een groote bloedroode bal, gehuld in doorzichtige roodgrijze en violette sluiers, wijd uitzwevend naar rechts en links; daarboven kleine zilveren vlokken met bleek purperen zoomen, drijvend op een effen blauwgroen fond. Ook de speelsche kinderen werden stil; ze stonden strak in 't roode doffe hemelvuur, waar omheen de vederwolken, stralend uit een punt, als aanbiddend zich groepeerden; ze spraken niet, maar zuchten soms, niet wetend wat hen drukte; te sterk was de indruk, te machtig, angstwekkend haast, zooals ook een overvolle sterrenhemel op donkerblauw des zomers angstig maken kan.

't Was bladstil nu, geen koeltje in de lucht, geen zuchtje in de boomen; we luisterden of 't komen zou, als elken avond bij 't ondergaan der zon. Het kwam, hij kwam de grauwe vogel, heel boven in de witte berk op 't hooge duin, het kopje naar de zon gekeerd, die hij nog zag, en sloeg zijn eersten fluittoon aan. Eerst wat onzeker, wankel, stemmend, dan vaster, luider, al dieper, voller klinkt het goddelijk mooie lijsterlied, het loflied op het zonnelicht; veel recitatief, met melodieuze strophen nu en dan, die door hart en ziel gaan; 't is of die klanken woorden, menschenwoorden zijn, vol van zin, van danken, loven, onuitsprekelijk blij zijn, hartstochtelijk juichen met 't schoone, niet in te houden kracht en levenslust..... tot met het tanen van

de zonnekleuren, ook de lijstertonen langzaam slinken.

Neen, daar haalt geen Walküre en geen Mesdag bij; wat is bij zulke klanken, zulke kleuren, de sterke menschenkunst nog zwak, hier kon een Faust met volle recht *zum Augenblicke sagen*: „*Verweile doch, du bist so schön!*”

Lang was de lijster heel alleen aan 't woord geweest, maar pas is hij met een paar hooge glas-tonen schuin omlaag de donkere boschjes ingeschoten of andere zangers nemen de partij van hem over.

Heel in de verte roept al dadelijk de merel druk

en wild, dat zijn de echte boschmereltonen, heel wat flinker dan van de tuinmerels, die onze steden vrolijk maken. Toch valt de gelijkmatige zang in 't niet, nu nog het vrije lied van den lijster ons in de ooren naklinkt. Maar daar begint de nachtegaal; ook geen heldenzang, geen schitterende epopee als van de lijster, — zwakker, liever, teerder zingt de dichter van de warme weeke zomernacht zijn hartelust en harteleed, en doet wat trillen in onze eigen borst, iets liefs, iets goeds en langgeledens, dat resonneerend met die zoete klanken, ons zegt, wat van de vogeltaal ook menschen kunnen vatten.

Zoo lang de lucht nog licht geeft, doen de zwaluwen mee; hoog tegen den hemelkoepel schieten ze in schaduwarabesken voort, snel en hoog slieren en gieren hun geluidjes rond, bij 't dartel stoeispel.

Achter ons in de hooge

struiken kijven meezen en boomkruipers om de beste slaappleats en vlak onder ons op de helling, dichtbij den voet van ons duin, vertelt een grasmusch, bedeesd babbelen, iets heel liefs en intiems aan zijn broedend gaaike; het nestje weten we wel, maar we blijven er ver vandaan, het eerste meigeluk is stellig ook al eens gestoord.

Langzaam wordt de hemel effen grijs, maar nog niet donker; de tint is mat, niet dof, de lucht is nu als strakgespannen, ragfijn doek, waardoor zwak maanlicht schemert. Voor sterren is het nog het uur niet. De kleine vogels slapen

Nachtzwaluw met een jong.

alle, de groote koekoek roept nog druk; uit de boschjes antwoordt een boschduif met boos gekoer: schei uit en laat mij slapen, het is nacht, roekoe, roekoe!

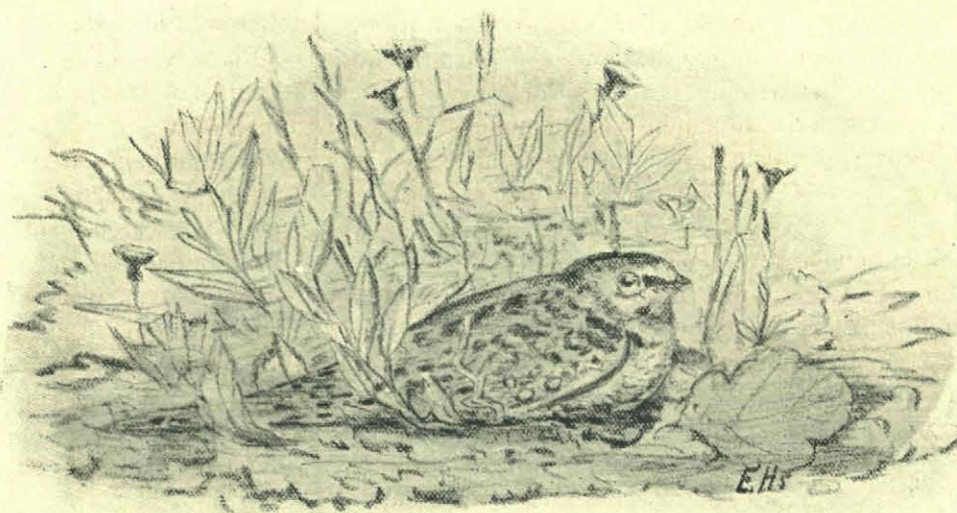
Nu loopt het tegen tien. Wij gaan wat klimmen, moe van 't liggen; de hoogste duinen op, die nog altijd donker aflijnen op de lucht, al zijn er ook al sterren. In 't Zuiden straalt met vollen glans, maar stil en waardig, de groote Jupiter; laag boven 't nevelig land in 't Oosten flikkert driftig, om beurten groen en rood Capella, zwak lichten de Plejaden, die juist de kim ontdoken. En 't oog dat rondglijdt treft nevelvlekken in den horizon, maar niet uit schemerverre wereld; ze zijn van onze eigen goede aarde, de bleeke weerschijn van welbekende plaatsen, waar nu duizend vlammen den langen dag nog wat verlengen: in 't Noordoosten Alkmaar, Zuidwaarts Haarlem, meer naar 't Oosten schemert Amsterdam, waarmee de Zaan onmerkbaar samenvloeit. Fel schijnen de lichten van Uitgeest; heel dichtbij ook, geen uur loopens. Telkens worden ze verduisterd door groote vleermuizen, die de weide onder ons afjagen, en, als ze elkaar passeeren in de vlucht, met gillende geluiden groeten; net klinken ze samen met het fluitje van den trein van tien.

Aan de overzijde op de helling spelen de konijntjes, onhoorbaar volk; zwaar zoemend vliegen donkere torren bij massa's ons rakejings voorbij, en veel groote witte nachtvinders snorren om de populierenboschjes.

Wij wachten nog op iets, dat daarop volgen moet, staan stil en richten alvast de ooren naar het Westen, over het heuvelland; één bosch ligt daar, tot dicht bij zee; dan rijzen weer duinen op, zwarte silhouetten op rosse lucht met een enkel schitterpunt: de vuren van IJmuiden. Dat gonzen in de verte doet niet de wind, dat is de branding van de zee, een dof, melancholiek geluid. Van verre, er tusschen door, drenst een harmonica het Boerenlied, te dichtbij nog, om niet te storen in de stilte, en driemaal brult de stoomfluit van een groote Engelsche boot tegen de brug in 't Kanaal bij Velzen, als elken avond om dezen tijd.

Maar ook dat is niet het geluid, dat wij zoeken en tot ons komen moet uit de beboschte vlakte tusschen binnen- en buitenduinen; de duintorren en de nachtvinders zeiden, dat het de tijd was, maar „het beest komt van avond niet!“ zei mijn kleine meid.

Nu heeft „het beest“ (wij noemden het onder elkaar zoo, zoolang wij niet zeker wisten, wie dat zonderlinge, sterk ratelende geluid maakte) de merkwaardige eigenschap, altijd te verschijnen juist als iemand volgens zijn eerlijke meening zegt, dat het niet meer komen zal. Mijn dochttertje had de woorden nog niet uit den mond, of daar begon het, iets later dan gewoonlijk; eerst een zacht gerommel in de verte, alsof er van ver op den Beverwijkschen straatweg een kar met slechte veeren naderde; dan wat sterker, steeds luider, tot het een formeel geratel werd, bijzonder veel gelijkend op dat van den klepperman zaliger. Zeg rrra, flink luid uit de keel, met een eindeloze verhemelte rrrr..., houdt dat een minuut vol, op dezelfde hoogte, vrouwen-spreektoonhoogte ongeveer, val dan plotseling een quint lager, voor een seconde of vier, dan weer eventjes oude hoogte, herhaal dat drie keer, zet weer een

Geitenmelker of Nachtzwaluw, op den grond schuilend.

minuut den eersten rateltoon voort, dan hebt ge zoo- wat — het lied, zal ik maar niet zeggen — dan bootst ge vrij juist het geluid van den Geitenmelker na.

Dat was het beest, de Geitenmelker, de groote grauwe nachtvogel, uil, valk en zwaluw tegelijk. Geiten heeft het dier nooit gemolken, dat kan ik u verzekeren; wie hem die klad voor 't eerst heeft aangewreven, was of een onnoozele goedgeloovige hals, of zelf de melkdief, die verdiende straf op een onschuldige deed neerkomen. „Kijk maar, mijnheer, wat een bek, daar kun je drie vingers naast elkaar insteken en 't snaveltje lijkt zoo klein; daar kan best een geitenspeen in. 't Is niet zoo, ik geloof 't ook niet, maar 't kan toch wel zoo wezen. 't Is een raar beest!“ zei de jachtopziener, die er een opgezet had staan.

Ja, een raar beest is het. Een eng, een huiverig, *unheimlich* beest is 't ook. Zie hem daar nu om ons heen vliegen, in den nacht zoo groot lijkend

als een duif; hoor hem met open bek ons aanblazen, hetzij om ons vrees aan te jagen, of uit eigen bevreemding, dat er zoo laat in den avond menschen in 't duin zijn, die hij niet kent. Zie hem voortschieten, duikelen, terugkeeren, nog eens langs onze hoofden strijken, plotseling op den grond vallen, onzichtbaar nu, weer opschieten uit het zand, hoorbaar de vleugels ruggelings tegen elkaar slaan, vleugeltrillend bidden, stilstaan in de lucht als een valk, onhoorbaar zweven als een uil met de schielijke, onverwachte wendingen van een zwaluw. Een zonderling dier, die nachtkleurige breedwiekige vogel.

Verbaasd over de drieste nieuwsgierigheid van het dier, staan wij onbeweeglijk; hij heeft er gauw genoeg van, schiet weg, zwaait met een ongelooflijk snelle wending weer rakelings langs ons heen, uit een zonderling sterk knorrend keelgeluid en hapt voor onze oogen met zijn verbazend wijd geopenden bek een grooten witten nachtvlinder in eens weg.

Als wij aan de beek zijn, vlak bij 't station, scheren er twee van die nachtvogels voortdurend overheen, en duiken soms de koppen diep in 't water. Om te drinken? Misschien wel om jonge vischjes of waterinsecten dicht onder de oppervlakte weg te slikken.

In deze zomervacantie hebben wij bijna elken avond den nachtzwaluw gehoord en gezien, den laatsten avond dat ik van den zomer in het duin was ook nog, dat was in 't begin van September. Dan trekt het beest naar 't warme land en in Mei is hij er weer. Ik heb nooit 't geluk gehad eieren van den geitenmelker te vinden: die liggen vlak op den grond, zonder nest, zonder kuil zelfs in 't zand; maar alle jagers kennen ze, en ook het dier, dat ze vliegende padde, padvogel, zanduil of ook wel nachtvalk noemen; allemaal namen die met een eigenaardigheid van 't dier correspondeeren. Vooral dat vliegende padde is een kenmerkende naam.

Wat hebben wij in den voorzomer vaak vergeefs naar het beest gezocht, eerst om de oorzaken van het rare geluid te ontdekken; we slopen 's avonds naderbij, maar — net als 't met het geluid van den boomkikker gaat, die ook 's avonds begint — hoe dichterbij men komt, hoe verder 't geluid zich verwijderd; het dier vluchtte soms als een schaduw vlak langs den grond voor ons uit en begon, verderop in een struik of op 't zand liggend, weer te ratelen. Toch wisten we toen al, dat het een vogel moest zijn, en dus kon 't niet anders wezen dan de ons tot nu toe verborgen gebleven geitenmelker; de andere vogels kenden wij wel.

Maar eerst in de eerste dagen Juni kregen wij hem toevallig bij dag in 't oog. Hij zat op een lagen tak in een klein boschje vlak aan 't voetpad, toen hij opvloog zagen wij hem duidelijk, en door de

groote witte stip op de binnenzij van den vleugel bewees hij dadelijk zijn identiteit met de geteekende en opgezette nachtzwaluwen, waarmee wij al zoo vaak kennis hadden gemaakt.

Het beest was ontdekt, herkend, en nu — zoo gaat het bijna altijd: wat je kent, dat merk je op — nu zagen we ze op elken tocht; zoo zelfs dat het weinig scheelde, of we hadden er een met de hand gevangen. Een logeetje uit Apeldoorn rekende er alvast op zoo'n vliegende pad wel machtig te kunnen worden, al was 't maar om 't geheimzinnige dier eventjes te bekijken en dan maar te laten vliegen.

Er huisden er minstens acht in de duinen vlak bij het dorp; altijd op dezelfde plek op 't zand tegen een braamstruik aan, waren we zeker er 's morgens een aan te treffen; die rekende vast op zijn schutkleur, op de beschermende macht van die grijze, geel-grauwe en zwarte figuren op zijn veeren, die het dier wezenlijk onzichtbaar maken op den duinbodem; althans voor oogen, die er niet naar zoeken. En zie je hem, dan sta je nog een oogenblik in twijfel, of 't niet werkelijk een groote kei of een grauwe pad is. De vogel liet ons naderen tot op twee pas afstand, zoodat wij hem met een groot net stellig hadden kunnen vangen; wij waren meest met ons viereen en hadden hem vaak omsingeld met alle mogelijke listen van geboren bushmen, maar, strijk en zet, op 't oogenblik dat wij de hand uitstaken om hem te grijpen, schoot de vogel op en met een onberekenbaren draai glipte hij tusschen ons viereen door. Een luid „vrrarat“, dat wij als een uiting van schrik beschouwden, maar dat evengoed als een minachtende spotlach bedoeld kon zijn, klonk ons tegen uit een boschje, een vijftig pas verder.

Een slapende geitenmelker is ook bij dag niet te vangen; alle jagers hebben er dan ook *bijna* een met de hand gegrepen. 't Naderen gaat best, het dier stoort zich heelemaal niet aan de menschen; hij kent hun waren aard blijkbaar niet, omdat er bij avond zoo zelden op hem geschoten wordt. Tegen de schemering hebben wij ze op tien pas afstand zien vliegen en torren jagen voor het jong, dat op den grond aan den schubbigen voet van een heel ouden berkeboom zat te wachten. Meestal zijn er maar één of twee jongen.

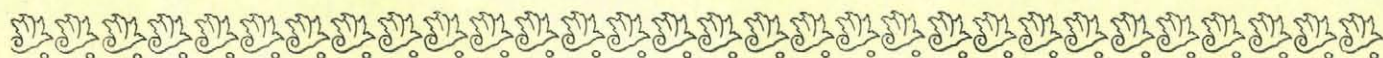
Later dan half elc heb ik de nachtzwaluw nooit gehoord, ook niet in den vroegen morgen, maar wie het merkwaardige dier hooren en zien wil, kan ik gerust aanraden in Mei of Juni naar Castricum te gaan; spoor en stoomtram vertrekken laat genoeg uit het dorp; ook voor nachtlogies is er desnoods goede gelegenheid.

Als ge 's avonds na tienien blijven kunt, moet ge vooral ook eens rechts van 't station, aan den kant van 't weiland gaan staan, aan de overzijde van de

stoomtramlijn. Luister dan eens goed; op mooie, warme avonden hoort ge daar in het gras in de verte of vlak bij u nog een anderen ratelaar, of eigenlijk meer een kraker; krèk-krèk, krèk-krèk gaat het maar steeds, nu dichtbij, dan veraf, in één adem door, soms vijf minuten lang. Dat is de

kwartelkoning, die snel door de tunnelgangen draaft, die hij zich in 't hooge gras heeft platgelopen. Maar dat beest heb ik nog nooit levend te zien kunnen krijgen, hoe vaak ik er ook op geloerd heb. Dus daarvan vertel ik liever nog niet.

E. HEIMANS.

DE LAND-SALAMANDER.

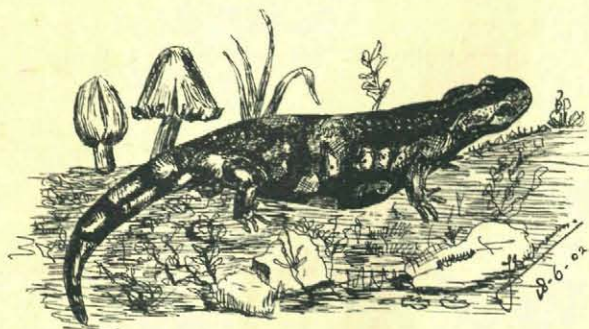
De Vuur-salamander of Land-salamander (*Salamandra maculosa*) bewoont de veenachtige bosschen van het Oosten van ons land.¹⁾

Hoogst waarschijnlijk komt hij daar niet zeldzaam voor, en het is dan ook alleen daaraan te wijten, dat hij zoo zelden wordt gevangen, dat het dier een nachtelijk leven leidt, terwijl hij zich over dag schuil houdt, verborgen onder het hooge vochtige mos, of onder wortels van boomen en onder platte steenen.

Om de levenswijze van dit dier wat nader te leeren kennen, bestelde ik van 't voorjaar bij den Heer Wind te Zwolle een exemplaar, en deze was zoo vriendelijk mij een drachtig wijfje te sturen, terwijl ik later in Den Haag voor een koopje nog een mannetje machtig werd.

Voor ik u echter iets van hen ga vertellen wil ik u even hun signalement geven.

Op een zwarten ondergrond vertoont het dier groote gele onregelmatige vlekken. Van onderen

Landsalamander (wijfje).

gaat het zwart meer over in een leigrijs, alleen de kop is regelmatig geteekend.

Deze vertoont n.l. boven elk oog een kleine gele vlek, die naar achteren uitloopt in een groote, bezet met kleine zwarte puntjes. Dit is de giftklier. De kleur

¹⁾ Het vaderland van den Vuur-salamander strekt zich uit over geheel Europa, van Zuid-Zweden tot Spanje, Italië en Griekenland, 't reikt verder tot Noord en West-Afrika en wellicht ook over een groot deel van Azië.

BREHM.

bij de mannetjes is helderder, dan die bij de vrouwtjes. De kop is stomp en is aan de rol-ronde romp verbonden door een korte stevige nek. De pooten zijn kort en dik en van dito teenen voorzien. De staart is eveneens rond en dik, en niet bijzonder lang.

Over het algemeen is de Land-salamander geen zeer vroolijke gast in een terrarium. Over dag houdt hij zich schuil, meestal zit hij dan zeer broederlijk met een paar padden tusschen het hooge vochtige mos in het donkerste gedeelte. Eten doen ze overdag bijna niet, een keer heb ik hem een klein wurmpje zien gebruiken. Toch blijft het dier dik en rond, zoodat het zeker 's nachts zijn scha weer inhaalt. Dan n.l. komt hij uit zijn schuilhoek te voorschijn en kruipt op een vrij logge manier rond, aan een snelle beweging schijnt mijn heer een broertje dood te hebben, alles, zoowel zwemmen, loopen als eten, gaat ten minste zoo langzaam mogelijk.

Van tijd tot tijd neemt hij een bad in zijn vijvertje, hetgeen het dier bepaald noodig schijnt te hebben, want met de droogte verschrompelt zijn vel zeer snel. Daarom moet men de planten en het mos en ook den bodem van 't terrarium goed nat houden. Vroeg in 't voorjaar heeft de paring plaats, hetgeen in 't water geschiedt, maar waarvan verder weinig bekend is.

Zooals ik reeds zeide was het wijfje drachtig en tot mijn groote vreugde bemerkte ik op zekeren morgen in 't laatst van April vier jongen in 't vijvertje van mijn terrarium, welk getal later tot 19 aangroeide.

De lezer weet misschien dat de Land-salamander eierlevend barend is, d.w.z. dat het vrouwtje levende jongen ter wereld brengt, wanneer ze het zij door droogte, hetzij door gemis aan een geschikte legplaats, hare eieren niet op den bepaalden tijd kan leggen.

In de natuur geschiedt het eieren leggen (volgens Brehm) meest in koele wateren, liefst bronnen, omdat deze niet uitdroogen, hetgeen voor de langzame ontwikkeling niet gewenscht is. In de natuur geschiedt de ontwikkeling der jongen uiterst langzaam, zoodat deze eerst in 't najaar het natte voor